

Ομιλία στην Βουλή στις 11.6.2006.

2.056 λέξεις

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

μέσα τη σύγκληση άσκησης
της Μεταρρυθμιστικής Επιτροπής
της Λοοβωίας

Οι χώρες που ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα το 1957 είχαν τότε ένα κοινό σχέδιο τη δημιουργία νέων σχέσεων στην Ευρώπη μέσω της αντιμετώπισης των κοινών τους οικονομικών προβλημάτων. Η πρώτη εμφανής αδυναμία της Ένωσης σήμερα είναι η έλλειψη ενός κοινού σχεδίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σε αναζήτηση απαντήσεων σε πολλά και βασικά θέματα της κοινωνικής ζωής, από το πώς καταπολεμούμε από κοινού την ανεργία και τις κοινωνικές ανισότητες έως το ποιο ρόλο θέλουμε για την Ευρώπη στη νέα παγκόσμια εποχή. Οργανωμένη συζήτηση ως προς τα θέματα αυτά δεν υπάρχει σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε κάθε κράτος θεωρούν ότι τα θέματα αυτά αφορούν τη χώρα τους και μόνο.

Η εσωτερική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι θεσμοί και οι διαδικασίες της ευρωπαϊκής συνεργασίας συγκρότησαν το λεγόμενο «κοινοτικό μοντέλο» και καταγράφουν στα πενήντα χρόνια της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημαντικές επιτυχίες. Τελωνειακή Ένωση, Ενιαία αγορά, Οικονομική και Νομισματική Ένωση, κοινές πολιτικές, διαδοχικές διευρύνσεις με νέα κράτη μέλη. Το μοντέλο αυτό στηρίζεται σε μια λογική οιονεί

αυτοματισμού. Κάθε στάδιο εξέλιξης του ευρωπαϊκού οικοδομήματος εξαναγκάζει την κίνηση προς το επόμενο, επιβάλλει ως ζωτικό έναν επόμενο στόχο. Η κινητικότητα αυτή επιτυγχάνεται με την παραίτηση από την σημαντικότερη προϋπόθεση μιας πολιτικής ενοποίησης, τη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής συνείδησης.

Το «κοινοτικό μοντέλο» εξακολουθεί να είναι αναγκαίο αλλά δεν αρκεί. Η εξελικτική πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης χαρακτηρίζεται από διαδοχικές ^{εαχωρήσεις} μεταφορές εθνικής κυριαρχίας στο επίπεδο της Ένωσης. Η ανταπόκριση των κρατών μελών σ' αυτό το σχήμα είναι άνιση. Συμμορφώνονται πιο εύκολα απέναντι στις αποφασιζόμενες ^{ταυτίσεις} παραιτήσεις π.χ. από τα μέτρα προστατευτισμού, ενώ αδυνατούν να διαμορφώσουν ή να προωθήσουν αποτελεσματικές πολιτικές εκεί όπου παρέχεται στην Ένωση η διακριτική ευχέρεια να αναλάβει πρωτοβουλίες. ^{Διαχωρισμού} Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η χωλαίνουσα στρατηγική της Λισσαβόνας και η ανολοκλήρωτη Οικονομική Ένωση.

Ανάλογη αδυναμία διαπιστώνουμε στην προσπάθεια της Ένωσης να αυτοπροσδιορισθεί με επάρκεια στην σύγχρονη παγκόσμια πραγματικότητα. Η ισχύουσα δομή της δεν της επιτρέπει γρήγορες αποφάσεις και γρήγορη

δράση. Η δομή της ταίριαζε στην εποχή όπου το μόνο σχεδόν θέμα που η Ένωση έπρεπε να χειρισθεί σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν το παγκόσμιο εμπόριο και η ελεύθερη λειτουργία των αγορών. Η εποχή αυτή έχει ^{ομως} ανεπιστρεπτή παρέλθει.

Οι όποιες αλλαγές στη λειτουργία της Ένωσης δυσκολεύονται από την μη επαρκή **δημοκρατική νομιμοποίηση** των οργάνων της Ένωσης. Η έλλειψη μιας απευθείας σχέσης των οργάνων της Ένωσης προς τους πληθυσμούς της Ένωσης τα στερεί από την αναγκαία πίεση που θα οδηγούσε σε γρήγορες αντιδράσεις και σε πολιτικές που θα ανταποκρίνονταν στα αιτήματα της κοινωνίας. Η αδυναμία αυτή γίνεται όλο και πιο αισθητή όσο τα νέα ζητήματα επιδέχονται περισσότερες της μίας απαντήσεις. Η δημοκρατική νομιμοποίηση θα ζύμωνε επίσης στην συνείδηση των πολιτών την συναίσθηση της αναπόφευκτης προσαρμογής, την ανάγκη κατανόησης του άλλου, του διαφορετικού, το πρόταγμα της αλληλεγγύης μέσα και έξω από τα εθνικά σύνορα.

Προβλήματα δημοκρατίας προκύπτουν τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Η ένταξη στην Ένωση δεν έχει αυξήσει μόνο την απόσταση μεταξύ της νέας εξουσίας και του πολίτη. Πολλά κράτη μέλη της Ένωσης

λειτουργούν πια διαφορετικά από τα συνταγματικά προβλεπόμενα και καθιερωμένα. Οι συσχετισμοί μεταξύ εκτελεστικής και κοινοβουλευτικής εξουσίας έχουν αλλάξει υπέρ της πρώτης. Αυτή διαπραγματεύεται με την Ένωση οδηγίες, κανονισμούς, αποφάσεις, κατανομή κονδυλίων. Η Βουλή σε πολλές χώρες της Ένωσης ελάχιστα πληροφορείται και συμμετέχει στη διαμόρφωση των σχέσεων. Στο υπερεθνικό επίπεδο είναι γνωστό ότι το Ευρωκοινοβούλιο απέχει από το να λειτουργεί όπως τα εθνικά νομοθετικά σώματα και η Επιτροπή ^{να} λειτουργεί όπως μια κυβέρνηση.

Η λύση δεν είναι εύκολη. Η δημοκρατία στο επίπεδο της Ένωσης δεν μπορεί να διασφαλιστεί με τα πρότυπα και τους κανόνες, που ισχύουν στα κράτη μέλη. Η Ένωση δημιουργήθηκε κατά βήματα, τα οποία δεν ακολούθησαν μια ενιαία αντίληψη. Για πολλούς επιδίωξη είναι η δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού κράτους που θα υποκαταστήσει τα εθνικά κράτη. Άλλοι δεν δέχονται αυτή την προοπτική. Στοχεύουν σε μια ευρωπαϊκή συνεργασία χωρίς κατάργηση της κρατικής υπόστασης των μελών και χωρίς «ισοπέδωση» ^{οπως αναφέρουν} των εθνικών ταυτοτήτων. Η συνομοσπονδία είναι ο όρος που εκφράζει την αντίληψή τους. Η ευρωπαϊκή πρακτική των κρατών μελών ακολούθησε συνήθως το σχήμα της διακυβερνητικής

συνεργασίας. Τα κράτη επιδιώκουν διευθετήσεις και ρυθμίσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν τη συλλειτουργία Ένωσης και μελών της σε συμφωνημένα πλαίσια. Δεν αποδέχονται ενοποιητικές πρωτοβουλίες οι οποίες θα καθιστούσαν την Ένωση έναν αυτόνομο πόλο εξουσίας.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις απαντούν στο ερώτημα εάν μπορούν να προσδιοριστούν άμεσα θεσμικές ρυθμίσεις για να αρθεί «το δημοκρατικό έλλειμμα» της Ένωσης. Η μετάθεση αρμοδιοτήτων από το εθνικό κράτος σε ένα υπερεθνικό σχήμα με την αλλαγή της εδαφικής κλίμακας της εξουσίας και την αναγκαστική αναζήτηση νέων τρόπων άσκησης πολιτικής και διακυβέρνησης ^{και με την αναγκαστική συνεργασία μελών και διαφορετικών ομάδων συσχετισμένων} συνεπάγονται ~~ε~~ μια απροσδιόριστη περίοδο θεσμικών ανακατατάξεων και κοινωνικών και πολιτικών εντάσεων.

Συνεπάγεται επίσης, ότι όλο αυτό το διάστημα που η συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών θα παίρνει συνεχώς νέες μορφές τα καθιερωμένα συνταγματικά ή πολιτικά σχήματα ^{μωορον να αυταωεξείδου} δεν θα ανταποκρίνονται σ' αυτό που συμβαίνει. Αυτό που θα συμβαίνει θα είναι κάτι καινούργιο, με δικούς του συνεχώς μεταβαλλόμενους κανόνες.

Καλλουν

Η μέχρι τώρα εμπειρία δείχνει ότι και η μελλοντική εξέλιξη της Ένωσης θα χαρακτηρίζεται από την υποχώρηση του

κράτους έθνους και την ανάδειξη του υπερεθνικού κέντρου εξουσίας στις Βρυξέλλες με κύριο μοχλό την κεντρική γραφειοκρατία της Ένωσης. Αυτό το κέντρο, θα τείνει να αναπτύσσει τη δικιά του αυτοδύναμη δυναμική. Θα απεξαρτοποιείται όλο και περισσότερο ^{από τα κρατικά μέλη} στο βαθμό που αποκτά αρμοδιότητες. Η αποπολιτικοποίηση θα θεωρείται ^{και η τεχνουραζιευ αντιμετώπιση} ενδεδειγμένη γιατί επιτρέπει την εύκολη επίτευξη των ισορροπιών. Η στάση αυτή δεν ευνοεί το δημόσιο διάλογο.

Η ενίσχυση της δημοκρατίας απαιτεί ακριβώς το αντίθετο, την ανάδειξη της πολιτικής διάστασης, την ελεύθερη δημόσια διαβούλευση, τη συζήτηση των προβλημάτων σε ένα ανοιχτό σε όλους χώρο πολιτικού διαλόγου. Τα κοινά θέματα να συζητιούνται ενώπιον όλων των εθνικών ακροατηρίων. ^{Να αποτελούν και δικά τους θέματα. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται πληροφόρηση προς όλους, διαφάνεια, έλεγχος και λογοδοσία.} Ο ευρωπαϊκός δημόσιος χώρος είναι το μέσο για να περιορισθεί το έλλειμμα δημοκρατίας.

Η καθιέρωση της δημόσιας διαβούλευσης για την ευρωπαϊκή πολιτική σε όλη την Ένωση είναι η κινητήρια δύναμη για να ενοποιηθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο επιδιώξεις και αντιλήψεις, να συνειδητοποιηθούν τα κοινά συμφέροντα και να προκύψει μια συλλογική ταυτότητα

πέρα από τα όρια των κρατών μελών, μια ευρωπαϊκή πολιτική κοινότητα, ένας ευρωπαϊκός δήμος.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η νέα Συνθήκη κάνει ένα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση κάλυψης του δημοκρατικού ελλείμματος με τις ρυθμίσεις της στο κεφάλαιο για τις «δημοκρατικές αρχές». Αρχές που στην συνέχεια διατυπώνονται και εφαρμόζονται σε σειρά ειδικών διατάξεων που αφορούν θεσμούς και διαδικασίες λειτουργίας της Ένωσης και προσβλέπουν στην διαμόρφωση ενός συστήματος περισσότερο ανοιχτού στην δημόσια ^{συμμετοχή} διαβούλευση για τις πολιτικές της Ένωσης.

Αυτό είναι σημαντικό και για την διαμόρφωση του κοινού σχεδίου για το μέλλον της Ευρώπης. Η νέα συνθήκη δεν το περιγράφει. Και τούτο γιατί τα 27 μέλη της Ένωσης αλλά και οι κοινωνίες τους είναι σε αδυναμία να συμφωνήσουν στο σχεδιασμό ενός πολιτικού εγχειρήματος για τις επόμενες δεκαετίες όπως συνέβη με την Ενιαία Αγορά στη δεκαετία του '80 ή την ΟΝΕ στη δεκαετία του '90. Παραμένει έτσι σε εκκρεμότητα το θέμα προς ποια κατεύθυνση θα εξελιχθεί η Ένωση.

Το νέο σχέδιο Συνθήκης επιτυγχάνει όμως να περιορίσει μια άλλη κεντρική αδυναμία της Ένωσης, αυτή της αποτελεσματικότητάς της. Με εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στον τρόπο συγκρότησης των οργάνων της, στη λειτουργία τους, στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων ενισχύει την αποτελεσματικότητα των θεσμών της, δημιουργεί τις προϋποθέσεις μιας νέας κινητικότητας και δυναμικής.

Αναμφισβήτητα η νέα Συνθήκη δείχνει ότι οι εταίροι έχουν πλήρη επίγνωση των προκλήσεων με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση. Οι αξίες, οι αρχές και οι προγραμματικοί στόχοι που αναφέρονται στις γενικές διατάξεις περιγράφουν μια προοδευτική πολιτική κατεύθυνση και έχουν οραματικά στοιχεία. Δείχνουν την πρόθεση η Ένωση να ανταποκριθεί στις αγωνίες και τις προσδοκίες των πολιτών της. Όμως στη συνέχεια η μετουσίωσή τους σε ειδικές ρυθμίσεις είναι άνιση. Είναι άνιση ως προς το βαθμό επεξεργασίας συγκεκριμένων δρόμων, μέσων και διαδικασιών για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα προβλήματα. Έτσι λοιπόν ενώ η πρόοδος σε κάποιους τομείς θα προωθείται από τις διατάξεις της ίδιας της Συνθήκης, σε άλλους εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τις αποφάσεις της διακυβερνητικής συνεργασίας. Η νέα Συνθήκη δεν

μπόρεσε να ανταποκριθεί στο αίτημα για μια ολική ισόρροπη προσπάθεια εμβάθυνσης των πολιτικών της Ένωσης.

Η νέα Συνθήκη αντιλαμβάνεται την Ένωση ως μια ιδιαίτερα εξωστρεφή οντότητα στη διεθνή σκηνή. Ενισχύει τον Ύπατο Εκπρόσωπό της με αρμοδιότητες για εκπλήρωση καθηκόντων ισοδυνάμων ενός Υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης. Διαμορφώνει έτσι ένα ουσιαστικό πλαίσιο κοινής εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και άμυνας. Όμως οι δυνατότητες της Ένωσης έχουν όρια. Αυτά ορίζονται από τον διακυβερνητικό χαρακτήρα της Ένωσης. Η νέα Συνθήκη αφήνει ανοιχτό και για το μέλλον το ενδεχόμενο ασυμφωνίας ή ισχνών συμβιβασμών που αδυνατούν να μετατραπούν σε αποτελεσματική πολιτική παρέμβαση. Ιδίως όταν υπογραμμίζεται στις υπ αριθ. 30 και 31 Δηλώσεις της ότι οι πολιτικές της Ένωσης δεν επηρεάζουν τις αντίστοιχες των κρατών μελών στην εξωτερική πολιτική, στην πολιτική άμυνας και την πολιτική ασφάλειας. Σε κρίσιμα ζητήματα λοιπόν οι 27 και όχι η Ένωση σύμφωνα με τους καταστατικούς της στόχους (θα αποφασίζουν). Από αυτούς θα κριθεί τελικά, κατά πόσο η νέα Συνθήκη θα ανταποκριθεί στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει στο εξωτερικό πεδίο η Ευρώπη.

Η νέα Συνθήκη κάνει ένα μεγάλο βήμα για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρώπη. Θέτει το πλαίσιο των αρχών και των στόχων της πολιτικής της Ένωσης, θεσπίζει όργανα και διαδικασίες για τις πολιτικές συνοριακών ελέγχων, παροχής ασύλου, υποδοχής μεταναστών, συνεργασίας των δικαστικών και αστυνομικών αρχών. Δημιουργεί έτσι τις δυνατότητες μεγαλύτερης ασφάλειας στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Όμως το πρόβλημα έχει και άλλες παραμέτρους, στις οποίες η Συνθήκη απαντά λακωνικά, όπως στο θέμα της μεταχείρισης των μεταναστών.

Λιγότερο αναλυτική απ' ό,τι είναι σε θέματα ασφάλειας είναι η νέα Συνθήκη σε άλλους τομείς. Ανοίγει εντούτοις νέους δρόμους για τη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών απέναντι σε σύγχρονες προκλήσεις όπως στους ζωτικούς τομείς των κλιματικών αλλαγών, της ενέργειας, της έρευνας και τεχνολογίας, του τουρισμού.

Το ίδιο ισχύει και για την κοινωνική Ευρώπη. ^{Αναφέρεται} ~~Όμως δεν~~ ~~πρέπει να υποτιμηθούν~~ στη νέα Συνθήκη τα προτάγματα της πλήρους απασχόλησης, της κοινωνικής προόδου, της κοινωνικής δικαιοσύνης και προστασίας, της ^{σωσής και αλληλ} ισότητας ανδρών και γυναικών, της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, της προστασίας του παιδιού, της κοινωνικής

συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών. Σε τι έκταση όμως και με ποιους τρόπους θα υλοποιηθούν αυτές οι γενικές κατευθύνσεις παραμένει ασαφές. Έτσι στη δημόσια συζήτηση αλλά και στα όργανα της Ένωσης κάποια ζητήματα θα μείνουν για πολλά χρόνια στην ημερήσια διάταξη. Χαρακτηριστικό της νέας Συνθήκης δεν είναι μόνο ότι διατηρήθηκε ο χαρακτήρας της Διακυβερνητικής συνεργασίας. Οι πάρα πολλές ενστάσεις, εθνικές επιδιώξεις, οι φόβοι μπροστά στη νέα πραγματικότητα συμβίωσης 27 κρατών μελών και η γενικευμένη έλλειψη εμπιστοσύνης ανέδειξαν κεντρόφυγες δυνάμεις. Οδήγησαν έτσι σε μια σωρεία ειδικών ρυθμίσεων, εξαιρέσεων και δυνατοτήτων αυτοεξαιρέσεων, πρωτόγνωρων σε τέτοια έκταση στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η σημερινή εικόνα προαναγγέλλει ότι μέσω αυτών θα οδηγηθούμε κατά την εφαρμογή της Συνθήκης σε μια πραγματικότητα πολλαπλών ταχυτήτων και επιπέδων ολοκλήρωσης, έστω και αν αυτό δεν ήταν κεντρική επιδίωξη των 27. Ενδεικτικό είναι ότι η Συνθήκη εμπεδώνει δύο ταχύτητες ως προς την συμμετοχή στην ΟΝΕ. Κρίσιμο λοιπόν για την Ένωση θα αποδειχθεί η ικανότητά της να αναχαιτίσει τις κεντρόφυγες δυνάμεις και να επιτύχει την ευρύτερη δυνατή σύγκλιση των 27.

καλλο.

Οι λύσεις που θα προκύψουν από τη νέα Συνθήκη άλλοτε θα αποδειχθούν βιώσιμες άλλοτε όμως θα μετεξελιχθούν όπως εκείνες των προηγούμενων Συνθηκών. Η Ένωση υπό την πίεση των κοινωνικοοικονομικών μεταβολών θα συνεχίσει να αναζητά νέες μορφές οργάνωσης συνδυάζοντας την διακυβερνητική και την ομοσπονδιακή λογική. Τα περιθώρια χρόνου για νέες αναζητήσεις και νέες ισορροπίες θα στενεύουν όμως όσο αυξάνεται η διάσταση των προβλημάτων και ο χειρισμός τους θα απαιτεί σταθερά σχήματα συνεργασίας σε βάθος χρόνου. Ήδη έχει αναδειχθεί η ανάγκη να προσαρμόζεται η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας σε μια πολιτική ανάπτυξης της Ευρώπης όπως διατυπώνεται από το Ecofin. Η Ένωση θα διαμορφώσει έτσι βαθμιαία την οριστική της μορφή με βάση τα πάγια προβλήματα που θα καλείται να χειριστεί. Θα είναι μια μορφοποίηση κατά στάδια σε συνάρτηση με τις μορφές που θα επιλέγονται για τους επιμέρους κοινούς χώρους δράσης. Η ΟΝΕ το πιστοποιεί.

Το συμπέρασμα ως προς τη νέα Συνθήκη είναι ότι αν και δεν κάνει τα τολμηρά βήματα που πολλοί ανέμεναν στην κατεύθυνση μιας πολιτικά πιο ισχυρής και πιο ενοποιημένης Ευρώπης όμως ανοίγει δρόμους. Επιτρέπει νέες εξελίξεις. Προδιαγράφει νέες προωθημένες πολιτικές

σε κρίσιμα ζητήματα που αφορούν στα ζωτικά συμφέροντα των κοινωνιών μας. Είναι μια Συνθήκη που πρέπει να στηρίξουμε παρά τις ελλείψεις της. Η μεγάλη πρόκληση των αυριανών ηγεσιών της Ένωσης αλλά και των κρατών-μελών είναι πώς θα αξιοποιήσουν αυτούς τους νέους δρόμους, πώς θα μεγιστοποιήσουν τα οφέλη τους για τους πολίτες, πώς θα επιτύχουν αναβαθμισμένες κοινωνίες ευημερίας και συνοχής σε μια πιο ισχυρή και αποτελεσματική Ευρώπη.